

Розділ I. ІСТОРИКО-МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Part I. HISTORICAL AND ARTISTIC HERITAGE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE WORLD CULTURE

УДК 477.035

ДІАЛОГ КУЛЬТУР: УКРАЇНА-ПОЛЬЩА В МИСТЕЦЬКИХ ПРАКТИКАХ НАМУ ІМ. П.І. ЧАЙКОВСЬКОГО

Берегова Олена – доктор мистецтвознавства, професор, проректор з наукової роботи,
Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, провідний
науковий співробітник Інституту культурології НАМ України, м. Київ
orcid.org/0000-0003-4384-9365
doi.org/10.35619/ucpmk.vi28.6
s.m.volkov@i.ua

Статтю присвячено вивченню сучасних форм співпраці музичних вишів України і Польщі на основі угод Національної музичної академії України ім. П. Чайковського з музичними академіями Кракова, Гданська та Бидгоща. Здійснено огляд найяскравіших україно-польських музичних акцій останнього десятиріччя. На прикладі контактів наукових, композиторських та виконавських осередків Києва й Бидгоща продемонстровано значний потенціал можливостей для створення позитивного іміджу України в Європі і світі.

Ключові слова: українсько-польські зв'язки, музична академія, угода про співпрацю, наукова конференція, композитор, творчий проект, Київ, Бидгощ.

Постановка проблеми. Позитивні тенденції зближення України з Європою позначилися активізацією діяльності закордонних культурних представництв, інформаційних центрів інших держав, які проводять численні заходи в нашій країні з популяризації своїх національних культур. Взаємодіючи з такими європейськими інституціями, як Французький культурний центр, Німецький Гете-інститут, Швейцарська фундація «Про Гельвеція», Польський інститут у Києві тощо, Україна залучає до процесів євроінтеграції і творчу молодь навчальних закладів, що мають прямі угоди про співробітництво з європейськими ВНЗ і при цьому ефективно використовують досвід і традиції міжнародної співпраці, закладені попередниками.

Так, Національна музична академія України ім. П. Чайковського, як провідний центр музичної освіти держави, за свою понад 100-літню історію мала і сьогодні має творчі і наукові контакти та угоди про співпрацю з вищими музичними навчальними закладами багатьох країн світу. Це Франція, Німеччина, Нідерланди, США, Італія, Туреччина, Китай та багато ін. Польща посідає в цьому переліку гідне місце. Міжнародні творчі зв'язки і контакти яскраво презентують чинні на сьогодні угоди про науково-педагогічну й творчу співпрацю між НМАУ ім. П. Чайковського та вищими навчальними музичними закладами Польщі: Краківською музичною академією, Музичною академією ім. Ф. Нововейського у м. Бидгощі, та Гданською музичною академією ім. С. Монюшка. У рамках цих угод відбуваються обміни студентами, викладачами і творчими колективами, міжнародні музичні конкурси, фестивалі, майстер-класи провідних педагогів, виступи з концертними програмами, участь у великих творчих проектах, наукових конференціях.

Водночас можемо констатувати, що різноманітні і плідні зв'язки провідного вишу України в галузі музичного мистецтва з польськими партнерами, особливо на сучасному етапі, в науковій літературі практично не висвітлені, чим і зумовлена *актуальність* статті.

Метою статті є виявлення тенденцій в євроінтеграційних процесах між Україною та Польщею на прикладі контактів між вищими музичними навчальними закладами країн.

Стан наукової розробки проблеми. Зауважимо, що за останні десятиліття українсько-польська проблематика досить часто поставала в центрі уваги науковців різних гуманітарних спеціалізацій. Історичні, політичні та інші загальні аспекти українсько-польських взаємин розглядають О. Бабак, С. Геленарський, Д. Горун, Я. Дашкевич, Ю. Макар, Б. Осадчук, Ю. Станкевич, С. Стоєцький, О. Хиль, П. Федорчак, Н. Чорна, Л. Чекаленко, М. Чех та ін. Проблеми культурної співпраці України і Польщі аналізуються в роботах О. Берегової, Ю. Богуцького, О. Гнатюк, Н. Гончаренко, Г. Грабовича, Н. Завітневич, І. Зубавіної, О. Калакури, М. Литвина, В. Лишко, Н. Медведчук,

Г. Новоженець-Гаврилів, Б. Осадчука, Ю. Пачос, І. Романюка, І. Савчука, Л. та В. Стрільчуків, Б. Сюті, Ж. Тоценко і ін.

Зокрема, Г. Грабович дає періодизацію польсько-українських літературних взаємин, виділяючи чотири основні періоди або фази: ранній від останніх десятиліть XVI до XVIII ст. (охоплює пізній польський Ренесанс і більшу частину польського та українського бароко), романтичний (перша третина XIX ст.), постромантичний (до Другої світової війни) і повоєнний (сучасний). Він розглядає українську тематику в польській літературі, з'ясовує впливи, контакти і стосунки двох літератур у різні періоди, які з плином часу стають доволі складними і багатогранними. Однією з найвищих форм зацікавлення польських письменників і літераторів українською культурою Г. Грабович справедливо вважає феномен козакофільства – беззастережне прийняття козацького минулого, оспівування духу козаччини у зразках польської літератури романтичної доби [3].

Г. Новоженець-Гаврилів, вивчаючи вплив польського мистецтва на формування українських художників і музикантів, звертається до історії Краківської академії мистецтв, яка упродовж століть виконувала роль транслятора мистецьких традицій із Заходу на Схід. У поле зору дослідниці потрапляють творчі постаті художників Р. Сельського, К. Звіринського, Л. Левицького, композитора А. Нікодимовича, етномузиколога В. Гошовського та ін. представників української мистецької еліти середини XX ст. Заслуговує на увагу її думка про те, що в часи «залізної завіси» ознайомлення радянських митців із модерними тенденціями сучасного мистецтва відбувалося через контакти з їх польськими колегами, від яких вони «...перейняли реформаторську естафету і розвинули модерністичні ідеї у своєму мистецтві, запропонували нові варіанти та моделі їх виразу» [6; 23].

І. Савчук на основі аналізу соціокультурної ситуації 1930-1940-х рр. та епістолярної спадщини видатного українського композитора Б. Лятошинського (зокрема двох його листів до польських композиторів Т. З. Кассерна і Т. Маєрського з меморіальної квартири-музею Б. Лятошинського в Києві) робить висновки щодо різновекторності творчих зв'язків композитора з польською культурою [10].

О. Калакура, досліджуючи досвід Галичини в контексті сучасної українсько-польської співпраці, визначає такі форми співробітництва в культурно-гуманітарному просторі як фестивалі традиційної культури, ярмарки, спортивні заходи, обміни учнівською та студентською молоддю, театральними колективами, музейними експозиціями, спільні конференції та інші наукові заходи, співробітництво вузів, бібліотек, культурно-гуманітарна діяльність громадських організацій, проекти зі збереження культурної спадщини, дні добросусідства тощо [4; 286].

І. Романюк та Ю. Пачос зосереджують свою увагу на такій важливій формі збереження національної ідентичності українців як фестивалі української культури в Польщі [9]. Форми презентації польської музичної культури на українському міжнародному фестивалі «Київ Музик Фест» відстежує О. Берегова [1].

Наголошуючи на різноманітні форм культурної співпраці України і Польщі, Ю. Богущкий закликає дбати «...не лише про збереження традиційних контактів між митцями, письменниками, науковцями наших країн, а й про системну розбудову співпраці наших культурних індустрій, про взаємну промоцію польського та українського культурного продукту на обох національних ринках, про їхню помітнішу присутність у глобальному віртуальному культурному просторі» [2; 10].

Найближче до теми нашої статті стоять дослідження з історії українсько-польських відносин у системі вищої освіти, представлені в роботах О. Коваленко, Н. Моднічко, М. Стрензевського, М. Сікорського та ін., а також статті з питань співробітництва окремих вишів (Л. Зашкільняк, Н. Камардаш, Н. Кацан, Я. Конєва, Г. Левковіч та ін.).

Слушною для статті є думка О. Калакури про стратегічне значення для України і Польщі співпраці українських і польських університетів, які «...покликані здійснювати спільну взаємовигідну гуманітарну співпрацю, побудовану на постійному і безперешкодному міжособистісному спілкуванні, науковому дискурсі,...щоб посісти своє вагоме місце у просторі європейської цивілізації і пам'яті» [4; 290]. Подібну позицію обстоює й Н. Камардаш, яка вважає, що «ефективність міжнародних контактів у гуманітарній сфері сьогодні розглядається як рушій євроінтеграційних процесів, через що Україна та Польща прагнуть до масштабного співробітництва в галузі науки і освіти, надаючи величезного значення розширенню контактів між ученими, науково-дослідними установами, навчальними закладами усіх рівнів...» [5; 166].

Отже, при всьому розмаїтті наукових розробок українсько-польської проблематики очевидно є прогалина у вивченні форм і методів співпраці музичних вишів України і Польщі на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. За останні 10 років спостерігається значне поживлення контактів Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського з польськими навчальними закладами-партнерами.

Так, у рамках співпраці з Краківською музичною академією 24 вересня 2009 р. відбувся концерт оркестру студентів Краківської музичної академії під керівництвом ректора, проф. С. Кравчинського, а з 4 по 7 жовтня того ж року камерний оркестр НМАУ під керівництвом проф. І. Андрієвського здійснив гастрольну поїздку до м. Кракова. У концертах оркестру поряд із творами класиків світової музики П. Чайковського, Б. Бартока, Д. Шостаковича виконувалися оркестрові мініатюри видатного польського композитора К. Шимановського і твори українських композиторів І. Щербакова та М. Скорика. Виступи українського студентського колективу відбулися також у містах Закопане і Кельце.

Із Краковом пов'язана ще одна визначна для розвитку українсько-польських культурних відносин подія. У концертному сезоні 2016/2017 н. р. відбулася міжнародна презентація кафедри оперної режисури НМАУ: її вихованці здійснили постановку опери американського композитора італійського походження Дж. К. Менотті «Медіум» на Міжнародному театральному фестивалі «Схід-Захід» у Кракові (реж. – О. Співаковський). Вистава здобула звання лауреата в номінаціях «Найкраща акторська група» і «Найкращий сценічний дебют».

Мав резонанс і концерт «Б. Півненко та її учні» в Музичній академії Кракова.

Резонансні спільні творчі проекти реалізовані НМАУ ім. П. Чайковського із Гданською музичною академією ім. С. Монюшка. У серпні 2010 р. камерний оркестр НМАУ під керівництвом проф. І. Андрієвського взяв участь у трьох міжнародних музичних фестивалях, що відбувалися в Гданську, Ястремб'їй Гурі і Фромборку. У концертних програмах поряд із творами української, польської і світової класичної музики виконувався Концерт для органа і струнних польського композитора М. Сави, а сольну партію виконував тодішній ректор Гданської музичної академії, прекрасний органіст Р. Перуцький. Прикметно, що на концертах фестивалю у Гданську були присутні члени Уряду Польщі – міністри культури та соціальної політики з дружинами, які після концерту вітали українських музикантів. Високу оцінку професійній майстерності українського колективу дали і польські ЗМІ, які широко висвітлювали фестивальні події.

Особливо плідно розвиваються стосунки НМАУ ім. П. Чайковського з Академією Музики ім. Ф. Нововейського в Бидгощі (Польща). Зупинімося детальніше на основних етапах співробітництва цих музичних вишів.

Музичні контакти Бидгоща і Києва розпочалися ще в середині 1960-х рр. Тоді директор бидгощської філармонії А. Швальбе організував міжнародну конференцію «*Musica Antiqua Europae Orientalis*» («Старовинна музика Східної Європи»), на якій науковці світу вперше дізналися про багатство традиції середньовічної музики країн Східної Європи та усвідомили важливість її дослідження. Саме тоді закладено початки наукових студій і використання у виконавській практиці цілого шару старовинної музики зі Східної Європи, у т. ч. й України. Як відомо, доповідачем від України на тій доленосній конференції була видатна українська дослідниця, музикознавець, завідувачка кафедри історії музики Київської консерваторії О. Я. Шреєр-Ткаченко. Її доповідь «Розвиток української музики у XVI–XVIII ст.» викликала надзвичайний резонанс і надала імпульс для розвитку одного з найпотужніших напрямів українського історичного музикознавства – розробки проблем музичної медієвістики.

У 1990 рр. музичні контакти Києва і Бидгоща набули офіційного статусу: ректори музичних академій обох міст О. Тимошенко та Є. Кашуба, познайомившись під час роботи в журі на одному з міжнародних конкурсів, вирішили започаткувати співпрацю між двома закладами через укладання Угоди. Скріплена підписами обох ректорів понад 20 років тому Угода про співробітництво між НМАУ ім. П. Чайковського та Музичною академією ім. Ф. Нововейського в Бидгощі щороку наповнюється змістовними науковими і творчими проектами.

Упродовж багатьох років співпраця між музичними академіями Києва та Бидгоща зосереджувалася, в основному, в науковій сфері. На щорічній міжнародній науковій конференції, яка проводиться в Бидгощі з 2004 р., побували з доповідями відомі українські музикознавці Т. Гнатів, О. Сакало, М. Копиця, О. Берегова, В. Жаркова, Є. Ігнатенко, І. Савчук та ін. Багаторічну наукову співпрацю між закладами задокументовано в публікаціях згаданих осіб у наукових виданнях Бидгощської музичної академії. Частим гостем конференцій і симпозіумів у Києві в різні роки була А. Новак – доктор мистецтвознавства, професор, багаторічний проректор із навчальної, наукової роботи і міжнародних зав'язків, а нині – декан факультету композиції, теорії музики та звукорежисури Академії музики в Бидгощі. Особливо цікавим був її виступ на Міжнародному науковому симпозіумі «Україна – Польща: діалог культур» (НМАУ, 19–21.04.2018 р.) А. Новак висвітлила у доповіді цікаву і маловідому в Україні сторінку польсько-українських мистецьких взаємозв'язків, віднайшовши та проаналізувавши оригінальні твори – солоспіви польського

композитора В. Фрімана на вірші Т. Шевченка. Статтю за матеріалами доповіді А. Новак опубліковано в провідному науковому виданні НМАУ «Українське музикознавство» [7]. А ще одна учасниця симпозіуму з Бидгоща, доктор мистецтвознавства, проф. А. Клапут-Вишневська докладно розповіла про роль міжнародних фестивалів і конгресів «Musica Antiqua Europae Orientalis» у представленні польським слухачам творів українських композиторів XVII–XIX ст.

Загалом 2018 р. видався плідним у реалізації Угоди і позначився розширенням напрямів співробітництва через започаткування контактів композиторських і виконавських осередків Києва та Бидгоща. У пленарному засіданні II Міжнародної науково-практичної конференції «Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях», яку 1–2.11. 2018 р. проводила кафедра історії української музики та музичної фольклористики НМАУ, взяв участь проф. З. Баргельський – завідувач кафедри теорії музики та композиції Музичної академії в Бидгощі, котрий розповів про сучасні принципи навчання композиції в цьому закладі і власну творчість. Як композитор З. Баргельський сформувався, навчаючись у Н. Буланже в Парижі та вищих музичних навчальних закладах Польщі й Австрії. З кінця 1960-х років його творчість, відзначена численними нагородами композиторських конкурсів, престижними державними преміями та іншими відзнаками, є помітним явищем сучасної польської музичної культури. В рамках конференції уперше реалізовано масштабний концертний проект «Нова європейська музика в Україні: Київ – Бидгощ» (куратор проекту – викладач кафедри композиції Л. Юріна). Вибаглива київська публіка була ознайомлена з творами п'яти молодих, але досить титулованих польських композиторів Л. Годили, Є. Рохецького, Ш. Годземби-Тритека, М. Добржинського та М. Копчинського. Усі вони є випускниками Бидгощської музичної академії, дехто з них студіював композицію в Університеті Ф. Шопена у Варшаві (Л. Годила, Є. Рохецький, М. Добржинський) та Вищому музичному інституті провінції Реджо-Емілія в Італії (М. Добржинський, Ш. Годземба-Тритек). Вони є переможцями численних композиторських конкурсів, учасниками фестивалів, стажувань, майстер-курсів, мистецьких інтернет-проектів як у Польщі, так і за кордоном. Наприклад, опера М. Добржинського «Танго» визнана кращою оперою Польщі в 2017 р. за версією найважливішого національного театрального порталу teatrdlawas.pl. Усі бидгощські композитори співробітничать із відомими виконавцями і музичними колективами, мають аудіо- та відеозаписи своїх творів, публікації в національних та зарубіжних нотних видавництвах, відгуки в пресі, а також викладають композицію в Alma Mater.

Програму концерту «Нова європейська музика в Україні: Київ – Бидгощ» 2.11.2018 р. у Малій залі НМАУ вибудовано за принципами смислової та змістовної драматургії, неповторюваності виконавських складів, динамічних та емоційних контрастів. Блискуча, віртуозна п'єса «Фенікс» для 2-х фортепіано Л. Годили (2012 р.) якнайкраще підійшла для яскравого початку імпрези. Сатиричний «Проспект» на сл. В. Шимборської для сопрано Ш. Годземби-Тритека (2018 р.) та інтенсивні «Конденсації» для сопрано-саксофона і фортепіано Л. Годили (2015 р.) змінилися медитативними композиціями М. Копчинського та М. Добржинського. Намагання втілити рух від земного до небесного було відчутним у п'єсі «Елізіум» М. Копчинського для віолончелі та фортепіано (2000 р.). Згідно з античною міфологією, Елізіум – це частина потойбічного світу, прекрасна країна вічної весни, де перебувають душі блаженних і праведних. У музиці медитативні, повільні епізоди з ніби спадаючими звуками-краплинами чергуються з рухливішими, базованими на фактурі лінійного типу. Віолончель уособлює людське начало, що підтверджується розмовним, часто запитальним типом інтонацій, особливо у фрагменті віолончелі соло. Останній, найбільш ліричний і наспівний епізод віолончелі символізує вічне прагнення людини до краси, спокою, щастя. Медитативність у Квартеті № 2 для струнних М. Добржинського (2013 р.) створювалася зовсім іншими засобами музичної виразності: відсторонена, непроникна гра флажолетами у скрипок на тлі протяжних звуків низьких струнних у крайніх частинах і кульмінаційний середній епізод із сурдинами – більш теплий, ліричний, схожий на колискову.

Українська частина концерту складена таким чином, щоб дати публіці і польським гостям уявлення про те, чим «дихає» нині українська композиторська молодь, показати, що у творчих пошуках вона може скласти гідну конкуренцію європейським колегам. Талановитий студент III курсу композиторського факультету НМАУ М. Чедрик (клас проф. І. Щербаківа) у своїй Сонаті для гітари (2018 р.) продемонстрував масу розширених технік гри на гітарі, в т.ч. флажолетами, біля підставки, чвертьтонові притискання струн тощо. А випускник 2018 р. і володар Гран-прі минулорічного конкурсу композиторів ім. І. Карабиця Д. Гетьман (клас доц. Л. Юріної) в композиції «Морок» на сл. Г. Шкурупія для сопрано, фортепіано та віолончелі (2017 р.) тонко відчув фонізм вірша та винайшов оригінальні звукообразальні прийоми для музичного втілення тексту.

Цикл «Прелюдія, фантазія і токато» для фортепіано та ударних М. Копчинського (2017 р.) своєю нестримною енергетикою ніби надав нового імпульсу концертній програмі, одночасно

нагадавши про ударну функцію фортепіано, яка часто актуалізується в сучасній музиці. Основними настроями п'єси «Contemplatio» («Споглядання») для альту і фортепіано Ш. Годземби-Тритека (2016 р.) були ліричність, пасторальність, світла печаль. Три пісні на слова Л. Стаффа для сопрано і фортепіано Є. Рожецького («Місячна ніч», «Натхнення» та «Пришестя», 2008 р.) також розкрили різні грані ліричних почуттів, а його ж «Метаморфози» для флейти і фортепіано (2010 р.) із чергуванням контрастних засобів (фрулато, глісандо, репетиційні повторення звуків, синкоповані ритми, рухливі пасажі тощо) та частими змінами швидких, пружних, енергійних епізодів на повільні, наспівно-мелодійні символізували контрастність і дуалізм людського буття. Контрастна драматургія з елементами мінімалістичної і репетитивної технік визначила суть композиційного модусу п'єси М. Копчинського «Хвилі» для скрипки, акордеона та фортепіано (2014 р.). У фіналі концерту представлена світова прем'єра – велична, піднесена, написана в кращих традиціях Й. С. Баха «Фантазія» для органа відомого українського композитора, лауреата численних премій В. Антонюка (2015 р.), що стала достойним завершенням проекту.

Польська частина спільних науково-творчих заходів була не менш насиченою й цікавою. 27-28.11. 2018 р. авторка цієї статті мала честь представляти Національну музичну академію України ім. П. Чайковського в Бидгощській музичній академії ім. Ф. Нововейського на IV Міжнародній конференції «Interpreting musical works. Universalism versus national values» з доповіддю про творчість сучасної української композиторки Л. Юріної, сприйнята з великим інтересом. У рамках конференції відбувся концерт із творів молодих українських композиторів. Силами студентів-інструменталістів Бидгощської музичної академії виконані опуси студентів композиторського факультету НМАУ ім. П. Чайковського А. Приймак (III курс, клас проф. О. Костіна), Г. Фаренюка (II курс, клас проф. Є. Станковича), О. Сук (IV курс, клас викл. Д. Щириці), А. Беліцької (IV курс, клас доц. А. Загайкевич), Є. Дубовика (IV курс, клас доц. І. Тараненка) і С. Каденка (випускник 2018 р., клас доц. І. Алексійчук). Усі вони є лауреатами всеукраїнських і міжнародних конкурсів, учасниками академічних композиторських концертів, фестивалів, майстер-класів, благодійних проектів.

Фортепіанна п'єса А. Приймак «City blocks» («Міські квартали», 2017 р.) вирізнялася розширеними техніками гри – щипками струн рояля, стуком по корпусу інструмента тощо. Водночас твір далекий від суто технологічного, урбаністичного піанізму, в ньому відчувався потужний ліричний струмінь, який утворювався завдяки алюзіям до музики С. Рахманінова, О. Скрибіна. В образному наповненні П'яти п'єс для віолончелі та фортепіано (2017 р.) Г. Фаренюка відбувався рух від тривожного початку (Ч. I) через скерцозний епізод фортепіано (Ч. II) та філософський монологічний розділ віолончелі соло (Ч. III) до драматичної кульмінації – дуету інструментів (Ч. IV) і заключної романтичної музики з прекрасною мелодією і поступовим згасанням звучання наприкінці (Ч. V). О. Сук у Сонаті для контрабаса та фортепіано (2017 р.) захоплена сучасними техніками композиції в обох інструментів (пуантилістичні епізоди у фортепіано, щипки струн контрабаса з одночасними ударами по ним смичком тощо), однак композиторці вдається вибудувати контрастну драматургію твору завдяки чергуванню енергійних епізодів і спокійніших, споглядальних. П'єса А. Беліцької «Sztuka» («Мистецтво», 2015 р.) для віолончелі та фортепіано розгортається як діалог двох інструментів. Особливо підкреслена «розмовність» у партії віолончелі, в якій чути то запитальні, то розповідні, то зітхальні інтонації. Особливим ліричним колоритом позначений «Прелюд» Є. Дубовика для флейти та струнного квартету (2017 р.), а завершився концерт запальною композицією С. Каденка «Сирба. Декомпозиція» (2016 р.). Як відомо, сирба – швидкий народний хороводний танець, популярний у молдован і румунів, а також в українців, угорців, східноєвропейських євреїв і поляків, які живуть у Татрах. У виборі складу інструментів (флейта, кларнет, фортепіано, дві скрипки, альт, віолончель), поперемінній грі парами та загальному пружному ритмі звучання помітною була опора на клезмерську традицію інструментального музикування, а швидка зміна контрастних епізодів явно запозичена з принципів кадрової кіномонтажної драматургії.

Концерт із творів українських студентів-композиторів, які спеціально завітали до Бидгоща на польську прем'єру своїх творів, пройшов із великим успіхом, особливо якщо врахувати, що для більшості з них це перша закордонна презентація їх майстерності. Якщо ж порівняти київську та бидгощську імпрези найновішої композиторської творчості, то при всіх відмінностях між ними, однією з яких є вік композиторів (поляки – старші, досвідченіші, всі вони вже є викладачами, а українці – зовсім юні і майже всі ще студенти бакалаврату), можна виявити і деякі спільні тенденції. Це, зокрема, вільне володіння сучасними композиторськими техніками, в т.ч. розширеними, намагання підпорядкувати технічні експерименти і технологічні новації творчій меті більш високого порядку – пошуку гармонії, краси, людського начала в музиці, чим пояснюється відчутна перевага ліричних концепцій над раціоналістично-конструктивними у програмах обох концертів. А ще обидва

заходи виконали головне завдання, задля якого вони проводилися – започаткування творчого діалогу молодих композиторів і виконавців України і Польщі та поширення інформації про їхню творчість.

Інтенсивні зв'язки НМАУ ім. П. І. Чайковського з польськими музичними академіями-партнерами сприяють не лише практичній реалізації угод про співробітництво, а й пошуку шляхів співпраці через прямий обмін досвідом і творчими ідеями між українськими та польськими музикантами. З успіхом у НМАУ відбуваються майстер-класи за участю таких відомих польських виконавців як Р. Перуцький (орган), Р. Золодзієвський (саксофон), Р. Ревакович (диригент, музикознавець) та ін. Традиційно високий інтерес викликають майстер-класи провідної польської клавесиністки, проф. Краківської музичної академії Е. Стефанської, яка є частим гостем кафедри старовинної музики НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Уже кілька років триває співтворчість студентів НАМУ ім. П. Чайковського з Європейським молодіжним оркестром «I. Culture Orchestra», яку підтримують Польський інститут А. Міцкевича, Польський інститут у Києві та Посольство Польщі в Україні. Сьогодні цей міжнародний колектив молодих музикантів визнаний одним із кращих симфонічних оркестрів Європи. У 2017 р. до оркестру відібрали 12 студентів і випускників оркестрового факультету НМАУ – М. Салтанову, О. Корун, О. Микитей (скрипка), В. Юрчака (віолончель), С. Діденка (гобой), О. Шебету-Драгана, Д. Фонарюка (кларнет), І. Пташника, Б. Шевченка (фагот), О. Скакуна (труба), А. Мисьо (туба), Є. Чурикова (валторна). Оркестр із великим успіхом гастролював у Києві, Мінську і Берліні.

Тісні зв'язки єднають НМАУ з польськими музикознавцями, які погодилися увійти до складу редакційних колегій наукових журналів, засновником і видавцем яких є НМАУ ім. П. Чайковського. Так, серед членів редколегії наукового збірника «Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського» є доктор філософії, доц. Ін-ту музикології Ягеллонського університету у Кракові М. Дзядек; а також професори Університету Зеленої Гури Б. Троха та Р. Сапенко, до складу редколегії «Наукового вісника НМАУ» входить доктор мистецтвознавства, проф. Академії музики в Бидгощі А. Клапут-Вишневіська, активну участь у роботі «Українського музикознавства» вже багато років бере доктор мистецтвознавства, проф. Академії музики в Бидгощі А. Новак; у редколегії журналу «Проблеми етномузикології» плідно працює П. Дагліг – доктор мистецтвознавства, проф., керівник відділу етномузикології Інституту музикознавства Варшавського університету.

НМАУ ім. П. Чайковського підтримує поширену в світі академічну практику присвоєння звання «Почесний професор Академії». Почесними професорами НМАУ є всесвітньо відомий польський композитор К. Пендерецький та клавесиністка Е. Стефанська.

Насичена подіями, продуктивна та успішна співпраця НМАУ ім. П. Чайковського з музичними навчальними закладами, творчими колективами і провідними митцями Польщі демонструє величезний потенціал можливостей і творчих обмінів у різних сферах музичного мистецтва. Тож є сподівання, що подальше співробітництво з музичними інституціями Польщі, Франції, Німеччини, Італії, Нідерландів, Швейцарії, Португалії, Іспанії, США, Китаю та інших країн, з якими НМАУ ім. П. І. Чайковського має угоди про співпрацю, сприятиме створенню позитивного іміджу нашої держави і ширше відкриє Європі і світові невичерпні скарби України музичної.

Список використаної літератури

1. Берегова О. Міжнародний музичний фестиваль «Київ Музик Фест» як сучасний формат презентації національних музичних культур: польські імпрези. *Вісник НАКККіМ*. 2018. № 3. С. 201–208.
2. Богуцький Ю. П. Потенціал міжнародної культурної співпраці в умовах глобалізації: українсько-польські кореляції. *Культурологічна думка*. 2018. Вип. 13. С. 7–13.
3. Грабович Г. Польсько-українські літературні взаємини: питання культурної перспективи. *До історії української літератури*. Київ : Критика, 2003. С. 129–156.
4. Калакура О. Я. Цивілізаційний вимір українсько-польської співпраці на тлі євроінтеграційних процесів (досвід Галичини). *Наук. зап. Ін-ту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. № 2. С. 283–295. Режим доступу: http://iipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kalakura_tsivilizatsiyni.pdf (дата звернення – 03.03.2019).
5. Камардаш Н. В. Українсько-польське стратегічне партнерство в контексті аналізу двосторонніх відносин в системі вищої освіти. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / ред. О. Г. Романовський*. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. Вип. 45 (49) : матер. II міжнар. наук.-практ. конф. : «Ідеї академіка І. Зязюна у працях його учнів і соратників», 25-26 травня 2016 р. Ч. 2. С. 163–173.
6. Новоженець-Гаврилів Г. До питання українсько-польських культурно-мистецьких зв'язків середини ХХ століття та їх роль у творчій еволюції українських митців. *Вісник Львів. ун-ту. Серія мистецтвознавство*. 2015. Вип. 16. Ч. 1. С. 19–24.
7. Nowak A. Пісні Вітольда Фріманна на вірші Т. Шевченка: до питання про польсько-українські інспірації в мистецтві. *Українське музикознавство*. 2018. Вип. 44. С. 38–45.

8. Пачос Ю. Фестивали української культури в Польщі початку ХХІ ст. як форма збереження ідентичності українців у Польщі. *Політичне життя*. 2016. № 1-2. С.102–107.
9. Романюк І., Пачос Ю. Фестивали української культури в Польщі як елемент мистецької українсько-польської співпраці початку ХХІ ст. *Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика*. 2014. Вип. 19. С. 206–213.
10. Савчук І. Українсько-польські культурні зв'язки кінця 1930–1940-х на прикладі джерелознавчої спадщини Б. М. Лятошинського. *Мистецтвознавство України*. 2016. Вип. 16. С. 92–103. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mysu_2016_16_14 (дата звернення: 02.03.2019).

References

1. Berehova O. (2018), International festival «Kyiv Music Fest» as a contemporary format for presentation of national musical cultures: Polish premieres [Mizhnarodnyi muzychnyi festyval' «Kyiv Musyk Fest» yak suchasnyi format prezentacii nacionalnyh muzychnyh kultur: pol's'ki imprezy], *Visnyk NAKKKiM*, №3. P. 201–208.
2. Bohutskiy Yu. (2018), Potential of International Cultural Cooperation under Conditions of Globalization: Ukrainian-Polish Correlation [Potencial mizhnarodnoii spivpraci v umovah globalizacii: ukrains'ko-pol's'ki korelyacii], *Kul'turolohichna Dumka*, issue 13. P.7–13.
3. Hrabovych H. (2003), Polish-Ukrainian Literature Relations: Culture Perspective Question [Pol's'ko-ukrains'ki literaturni vzaiemny: pytannya kulturnoi perspektyvy], *Do istorii ukrains'koi literatury*, Kyiv : Krytyka. P. 129–156.
4. Kalakura O. (2016), Civilization dimension Ukrainian-Polish cooperation against the backdrop of the European integration process (experience of Galicia) [Cyvilizaciyni vymir ukrains'ko-pol's'koi spivpraci na tli evrointehraciynih procesiv (dosvid Halychyny)], *Naukovi zapysky Instytutu politychnyh i etnonacional'nyh doslidzhen' imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy*. № 2. P. 283–295. Available at: http://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kalakura_tsivilizatsiyni.pdf (access – 03.03.2019).
5. Kamardash N. (2016), The Ukrainian-Polish Strategic Partnership in the Context of the Analysis of Bilateral Relations in Higher Education [Ukrains'ko-pol's'ke stratehichne partnerstvo v konteksti analizu dvostoronnih vidnosyn v systemi vyshchoi osvity], *Problemy ta perspektyvy formuvannya nacional'noi humanitarno-tehnichnoi elity*. P. 163–173.
6. Novozhnets-Havryliv G. (2015), Ukrainian and Polish cultural relations in mid-twentieth century and their role in the creative evolution of Ukrainian artists [Do pytannya ukrains'ko-pol's'kyh kul'turno-mystec'kyh zv'yazkiv seredyny XX stolittya ta ih rol' u tvorchii evolucii ukrains'kyh mytciv], *Visnyk of the Lviv University. Series Art Studies*. Issue 16. Pt. 1. P. 19–24.
7. Nowak A. (2018), Songs by Witold Friemann set to the poems of Taras Shevchenko: Polish-Ukrainian inspirations in art. *Ukrainian Musicology*. Issue 44. P. 38–45. URL: <http://musicology.com.ua/article/view/152719>
8. Pachos I. (2016), The Ukrainian Culture Festivals in Poland at the beginning of XXI century as a form of preserving the identity of Ukrainians in Poland [Festyvali ukrains'koi kul'tury v Pol'shchi pochatku XXI st. yak forma zberezheniya identychnosti ukrainciv u Pol'shchi], *Politychne Zhyttya*. № 1-2. P. 102–107.
9. Romanuk I., Pachos Yu. (2014), The Festivals of Ukrainian Culture in Poland as Part of Artistic Ukrainian-Polish Cooperation at the Beginning of XXI Century [Festyvali ukrains'koi kul'tury v Pol'shchi yak element mystec'koi ukrains'ko-pol's'koi spivpraci pochatku XXI st.], *Ukraina XX stolittya: kultura, ideolohiya, polityka*, Issue 19. P. 206–213.
10. Savchuk I. (2016). The Ukrainian-Polish cultural relations in the late 1930-s–1940-s at the example of authentic sources of B.M.Lyatoshinsky's heritage [Ukrains'ko-pol's'ki kulturni zv'yazky kincy 1930-1940-h na prykladi dzhereloznavchoi spadshchyny B.M.Lyatoshynskoho], *Mystectvoznavstvo Ukrainy*, Issue 16, pp. 92–103. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mysu_2016_16_14 (access: 02.03.2019).

ДИАЛОГ КУЛЬТУР: УКРАИНА-ПОЛЬША В ТВОРЧЕСКИХ ПРАКТИКАХ НМАУ им. П.И. ЧАЙКОВСКОГО

Береговая Елена – доктор искусствоведения, профессор, проректор по научной работе, Национальная музыкальная академия Украины им. П. И. Чайковского, ведущий научный сотрудник Института культурологии НАИ Украины, г. Киев

Статья посвящена изучению современных форм сотрудничества музыкальных вузов Украины и Польши на основе прямых соглашений Национальной музыкальной академии Украины им. П. Чайковского с музыкальными академиями Кракова, Гданьска и Быдгоща. Осуществлен обзор наиболее ярких украино-польских музыкальных акций последнего десятилетия. На примере контактов научных, композиторских и исполнительских сообществ Киева и Быдгоща продемонстрирован значительный потенциал возможностей для создания положительного имиджа Украины в Европе и мире.

Ключевые слова: украино-польские связи, музыкальная академия, соглашение о сотрудничестве, научная конференция, композитор, творческий проект, Киев, Быдгощ.

**DIALOGUE OF UKRAINE-POLAND CULTURES IN MUSICAL PRACTICES
OF NMAU NAMED AFTER P. TCHAIKOVSKY**

Beregova Olena – Doctor of Art Criticism, Professor,
Vice-Rector for Scientific Work, National Music Academy of
Ukraine named after P. I. Tchaikovsky, Lead Researcher Institute of
Culturology of National Academy of Arts of Ukraine, Kyiv

The article is devoted to the study of modern forms of cooperation between musical colleges of Ukraine and Poland on the basis of direct agreements of National Tchaikovsky Music Academy of Ukraine with the musical academies of Krakow, Gdansk and Bydgoszcz. An overview of the brightest Ukrainian-Polish musical actions of the last decade has been conducted. The example of the contacts of the scientific, composer and performing communities of Kyiv and Bydgoszcz demonstrated significant potential for creating a positive image of Ukraine in Europe and the globe.

Key words: Ukrainian-Polish relations, music academy, cooperation agreement, scientific conference, composer, creative project, Kiev, Bydgoszcz.

UDC 477.035

**DIALOGUE OF UKRAINE-POLAND CULTURES IN MUSICAL PRACTICES
OF NMAU NAMED AFTER P. TCHAIKOVSKY**

Beregova Olena – Doctor of Art Criticism, Professor,
Vice-Rector for Scientific Work, National Music Academy of
Ukraine named after P. I. Tchaikovsky, Lead Researcher Institute of
Culturology of National Academy of Arts of Ukraine, Kyiv

The article is devoted to the study of the forms and methods of cooperation of musical colleges of Ukraine and Poland at the present stage on the example of international activity of the National Music Academy of Ukraine named after Pyotr Tchaikovsky. This leading musical education centre of our country has over 100 years of history in its history and now has creative and scientific contacts and direct agreements on cooperation with higher educational institutions of many countries of the world. This is France, Germany, the Netherlands, the USA, Italy, Turkey, China and many other countries. Poland takes a worthy place in this list. International creative connections and contacts clearly present current agreements on scientific-pedagogical and creative cooperation between the NMAU named after Pyotr Tchaikovsky and the higher educational institutions of Poland: the Krakow Music Academy, Felix Novoyevsky Music Academy in Bydgoszcz, and the Gdańsk Music Academy named after S/ Monyushko. Within the framework of these agreements exchanges of students, lecturers and creative groups take place, international music contests, festivals, master classes of leading lecturers, performances with concert programs, participation in major creative projects, scientific conferences are organized.

At the same time, the author states that the various and fruitful connections of the leading college of Ukraine in the field of musical art with Polish partners, especially at the present stage, are not practically described in the scientific literature, which conditions *the relevance* of this article.

The purpose of the article is to identify tendencies in European integration processes between Ukraine and Poland on the example of direct contacts between higher educational institutions of both countries.

The research is based on the methods of historicism and biography in the presentation and interpretation of the facts of cooperation between the NMAU named after P. Tchaikovsky and the musical academies of Krakow, Gdansk, Bydgoszcz, comparative studies and elements of holistic and stylistic musicological analysis when considering the joint concert projects of the NMAU and the Musical Academy named after F. Novoveisky in Bydgoszcz.

Research results. The author emphasizes that over the past 10 years there has been a significant revival of contacts between the Pyotr Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine and Polish educational institutions. A panoramic overview of the most striking Ukrainian-Polish musical actions has revealed a variety of forms of cooperation. The relations of the Pyotr Tchaikovsky NMAU with the Felix Novoyevsky Music Academy in Bydgoszcz (Poland) are particularly fruitful. For many years, the cooperation between the music academies of Kyiv and Bydgoszcz has been concentrated mainly in the scientific field (speeches at international conferences, publication of articles in scientific journals, participation in the work of editorial boards of scientific journals, etc.). Year 2018 turned out to be particularly fruitful in implementing the Agreement on cooperation between the two musical academies and was marked by expansion of cooperation directions through the establishment of contacts between composers and performing centres of Kyiv and Bydgoszcz. Within the framework of international scientific conferences, two large-scale concert projects were implemented, in which the music of young Polish composers – teachers of the Bydgoszcz Music Academy Lukasz Godili, Erszew Rochicki, Shimon Godzemi-Triteka, Michał Dobrzyński and Marcin Kopczynski was performed in Kyiv, and it was possible to present creative works of Ukrainian composers – students and graduates of the National Music Academy of Ukraine Anna Pryimak, Hlib Farenjuk, Oleksiy Suk, Anastasiya Belitskaya, Yevhen Dubovik and Sergej Kadenko in Bydgoszcz.

Comparison of Kyiv and Bydgoszcz's musical impresas allowed the author to reveal many common tendencies in the latest composers' creativity. This is, in particular, the fluent possession of contemporary composite techniques, including the expanded attempts to subordinate technical experiments and technological innovations to the creative goal of a higher stage – the search for harmony, beauty, humanity in music, which explains the tangible advantage of lyrical concepts over rationalist-constructive in both concerts' programs. The author also emphasizes that both activities

fulfilled the main task for which they were organized and conducted – the launch of a creative dialogue between young composers and performers of Ukraine and Poland and the dissemination of information about their work.

Conclusions. The event-rich, productive and successful collaboration of the Pyotr Tchaikovsky NMAU with music schools, creative teams and leading artists from Poland demonstrates the huge potential of opportunities and creative exchanges in various fields of musical art. Further cooperation with the musical institutions of Poland, as well as other countries with which the Pyotr Tchaikovsky NMAU has agreements on cooperation, will contribute to the creation of a positive image of our state and will wider open the inexhaustible treasures of Ukraine music to Europe and the world.

Key words: Ukrainian-Polish relations, music academy, cooperation agreement, scientific conference, composer, creative project, Kiev, Bydgoszcz.

Надійшла до редакції 25.11.2018 р.

УДК [94/304.2](477)«19»

ІДЕЙНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ В ТЕАТРАЛЬНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА 40-х – ПОЧАТОК 50-х РОКІВ ХХ ст.)

Сірук Наталія Михайлівна – кандидат історичних наук,
викладач історії, Волинський коледж
Національного університету харчових технологій, м. Луцьк
doi.org/10.35619/ucpmk.vi28.65
siruk.nat@meta.ua

На основі вивчення архівних матеріалів, праць узагальнюючого характеру та статей періодичної преси аналізується ідеологічний тиск на театральне життя в Україні другої пол. 40 – поч. 50-х років ХХ ст. Театральне мистецтво республіки набуло яскраво вираженого ідеологізованого характеру, утвердженням єдиного, офіційного підходу до оцінки мистецьких явищ. В останній період сталінщини вийшла низка постанов ЦК КП(б)У з питань літератури та мистецтва, які стали складовою ідеологічних кампаній, відомих під назвою «ждановщини». Вони слугували одним із засобів політико-ідеологічного контролю влади за діяльністю інтелігенції, духовним життям суспільства. Вістря партійної критики спрямовувалося на подолання самотнього національного змісту, особливого національного колориту української літератури та мистецтва, «викриття українського буржуазного націоналізму».

Ключові слова: культура, ідеологія, мистецтво, театр, вистава, постановка.

Постановка наукової проблеми. Осмислення суспільно-політичних та культурних процесів в сучасній Україні неможливе без глибокого вивчення її історичного минулого, зокрема подій в театральному житті останнього періоду сталінщини. Відтворення об'єктивної картини культурно-мистецького життя України повоєнного періоду, сутності політико-ідеологічного контролю у літературі, мистецтві та науці, визначення впливу на національно-культурне життя українського народу повоєнного періоду.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз архівних матеріалів, передусім постанов та рішень ЦК КП(б)У, розкриває суть, методи і наслідки ідеологічних кампаній в театральному житті України повоєнного періоду. Введені у науковий обіг праці узагальнюючого характеру та матеріали преси дають змогу об'єктивно оцінювати ідейну регламентацію театрального життя республіки та важливі аспекти діяльності мистецької інтелігенції другої пол. 40 – початку 50-х років ХХ ст.

Мета та завдання дослідження. Враховуючи недостатню вивченість в історіографії зазначеної проблеми, за мету поставлено дослідження та відтворення об'єктивної картини ідеологічних процесів у театральній сфері України останнього періоду сталінщини на основі аналізу, узагальнення архівних джерел та опублікованих праць, матеріалів періодичної преси.

Виклад матеріалу. У повоєнний час культурне життя України почало набирати нових форм і змісту, продиктованих часом, характером соціальних перетворень, а точніше – нав'язуваних сталінським режимом. Перед театральними колективами ставились, насамперед, ідейно-політичні завдання, зокрема пропагувати досягнення радянської влади, формувати у глядачів комуністичну свідомість, виховувати у них почуття радянського патріотизму, повинні були знайомити місцеве населення з мистецькими цінностями, здобутками радянської культури, «спрямувати творчі зусилля на осмислення радянської дійсності, на розвиток і поглиблення реалістичних начал сценічного мистецтва» [9; 241]. На західноукраїнській сцені ставилися п'єси О. Корнійчука, К. Тренюва, К. Симонова, Б. Лавренюва, В. Собка, О. Левади, Л. Дмитерка. В останній період сталінського правління методом заборон і цензурних утисків, як і в 30-ті роки ХХ ст., гальмувалися індивідуально-художнє новаторство та вільне змагання різних стильових течій в мистецтві. Антидемократичні принципи критики насаджувалися в процесі широкого обговорення музичної творчості в постановках ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У, що стали свідченням примітивного тлумачення принципів реалізму й народності в музиці.